

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

Лагола Ірина

викладач-методист, спеціаліст вищої категорії КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»
irinalagola78@ukr.net

*Ми виховуємо учня не як носія знань, а як людину,
яка має жити в суспільстві і приносити йому користь.*

В. Сухомлинський

Формування творчої особистості молодшого школяра є однією з важливих проблем Нової української школи, що вимагає впровадження в освітній процес інноваційних, активних форм і методів навчання, що значною мірою могли б забезпечити формування критичного мислення дитини, проблемного бачення, фантазії та уяви.

Освітні інновації – це результат творчого пошуку вчителів і вчених: нові ідеї, технології, підходи, методики навчання, а також окремі елементи освітнього процесу, які повинні нести, насамперед, процес вироблення впевненості маленької людини в собі, своїх силах. Модернізація освітньої системи й освітня практика вимагає від педагогів оновлення всього освітнього процесу, його стилю, змін у роботі вчителів та діяльності учнів. Важливо давати учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, тобто здійснювати діяльнісний підхід, мета якого – формування життєвих компетентностей та наскрізних умінь особистості.

Елементи життєвої компетентності (знання, уміння і навички, життєвий досвід, фізичний потенціал, задатки та здібності, риси характеру, креативність та інтелект, духовність особистості) поєднуються у різних конфігураціях для вирішення людиною конкретних завдань та розв'язання проблем, які ставить перед нею життя.

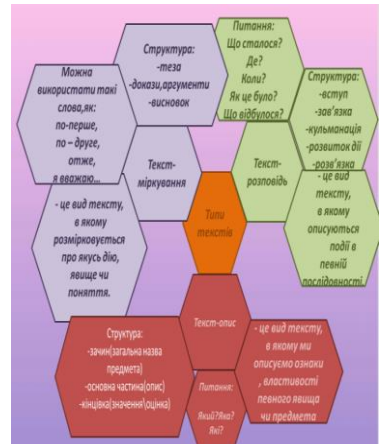
Сьогодні критичне мислення – один із сучасних трендів і не лише в освіті. Його розвиток – це розвиток вміння усвідомлювати ті та інші впливи, долати або враховувати обмеження [1, с. 9]. Тільки обговорюючи, сперечаючись і обмінюючись думками з іншими, можна переконатись у правоті власної позиції [1, с. 12]. Ці вміння

формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування.

З метою формування життєвої компетентності наводимо приклади застосування технологій критичного мислення на уроках української мови та літературного читання в НУШ.

Технологія шестикутного навчання прийшла до нас з Великобританії. Автором методики є вчитель історії Рассел Тарр. Технологія дозволяє уникнути пасивного слухання, спонукає учнів до активної роботи, підвищує ефективність занять. Робота з шестикутниками (гексагонами) дозволяє проаналізувати навчальний матеріал, творчо його переосмислюючи, не обмежуючись у висновках і міркуваннях. Головне – аргументувати [7].

Приклад. Вивчаючи тему «Типи текстів» (3 клас), учням пропонується заповнити картки (гекси) з назвами типів текстів, їхніми характерними ознаками, вказати структуру кожного тексту та ключові питання. Учні групують шестикутники відповідно до зв'язків між позначеними на них об'єктами і Гексагон до теми «Типи текстів» складають у певне структуроване зображення.

RAFT-технологія – це прийом критичного мислення, використання якого допомагає учням навчитися розглядати тему з різних боків і точок зору, а також сприяє їхньому глибокому зануренню у предметний зміст твору. Окрім того, під час роботи з прийомом RAFT учні набувають навичку аналізування можливих дій в заданих обставинах та імпровізування, а також мають умови для проявлення творчого мислення [3].

Приклад. Під час написання творчої роботи на тему «Письмо як важливий засіб спілкування» (2 клас) учням пропонується написати лист-звернення до однокласників від дівчинки Теффі (головної героїні оповідання «Як було написано першого листа» (за Р.Кіплінгом). Учні також можуть виступати в ролі інших персонажів оповідання, наприклад, мами чи тата Теффі, незнайомця, одного із жителів племені та розкрити дану тему у формі вірша, казки, sms-повідомлення тощо. Таке завдання дає можливість учням подивитися на одну і ту ж ситуацію очима різних людей, що буде сприяти

формуванню життєвої компетентності, а саме кращому порозумінню з оточуючими.

Денотатний граф – навчальний прийом, що дозволяє структурувати інформацію, а також наочно зображувати смислові зв'язки між ключовим поняттям та його ознаками. В основі прийому – блок-схема, яка описує поняття, розкриваючи його ключові аспекти [2].

Приклад. Під час вивчення авторської казки Ю. Яриши «Трамвай і Щиглик» (3 клас) для характеристики головних персонажів учні читають і запам'ятовують сюжет твору. Потім з допомогою вчителя вони складають блок-схему з центральним словом іменником (персонаж казки), від якого ідуть розгалужені блоки-дієслова (дії персонажа). Своєю чергою від них відходять інші розгалуження з додатковими характеристиками персонажа. За допомогою цього прийому у школярів розвивається здатність до аналізу художнього твору, виокремлення головних відомостей, вміння узагальнювати інформацію, усвідомлювати зв'язки між різними поняттями тощо.

Денотатний граф до казки Ю. Яриши «Трамвай і Щиглик»

Метод «Шість капелюхів» – це психологічна рольова гра, сенс якої полягає в тому, щоб розглянути одну і ту ж проблемну ситуацію з шести незалежних одна від одної точок зору. Це дозволяє сформувати найбільш повне уявлення про предмет дискусії та на логічному й емоційному рівнях оцінити переваги і недоліки. Сам прийом було запропоновано британським письменником, психологом та спеціалістом з творчого мислення Едвардом де Боно у 1985 році [8]. Ця ефективна методика навчання сприяє формуванню в учнів

уміння успішно поєднувати системний підхід, критичне мислення та генерацію нових ідей.

Приклад. Після прочитання уривків з повісті В. Нестайка «Одиниця з обманом» (4 клас) учням можна запропонувати аналіз твору через систему з шести запитань (відповідно до кольору капелюха).

Білий: що тобі сподобалось в творі? (Як Ярик пригощав однокласників цукерками з особливої коробки);

чорний: Що тобі не сподобалось? (Як Ігор Дмитруха приносив у школу жувальні гумки, пригощав всіх, крім Ярика);

червоний: Які емоції викликали персонажі? (зневага до Ігоря Дмитрухи, який не хотів пригощати Ярика; гордість за Ярика, який всіх пригощив цукерками, в тому числі і Ігоря);

жовтий: Яка користь від прочитаного твору? (потрібно бути щедрим до всіх);

зелений: Як би ти вчинив на місці Ярика;

синій: Чого навчає цей твір? («Як це радісно - давати радість іншим»).

Обговорюючи таким методом проблеми твору, учні розглядають їх під різними кутами зору. Це допомагає відшукати правильне рішення, давати оцінку явищам і ситуаціям, думати різними способами, аналізувати свої дії та вчинки в реальному житті, тим самим здійснювати діяльнісний підхід.

Отже, освітній процес в НУШ спонукає учнів розуміти необхідність постійного самовдосконалення, відповідальності за своє майбутнє, можливості досягати життєвого успіху, діяти адекватно у відповідних ситуаціях, що і є основними компонентами формування життєвої компетентності.

Список джерел

1. Пометун О. І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / О.І.Пометун, І.М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.

2. Прийом критичного мислення «Денотатний граф».

URL: <https://vseosvita.ua/news/pryiom-krytychnoho-myslennia-denotatnyi-hraf-5626.html>

3. РАФТ-технологія – універсальний прийом критичного мислення. URL: <https://vseosvita.ua/news/raft-tekhnohiiia-universalnyi-pryiom-krytychnoho-myslennia-5487.html>

4. Українська мова та читання: підручн. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч.1. / І. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 96 с.

5. Українська мова та читання: підручн. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч.1. / І. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 112 с.

6. Українська мова та читання: підручн. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч.1. / І. Большакова, І. Хворостяний. Харків : Вид-во «Ранок», 2021, 128.

7. Шестикутний метод навчання: мистецтво розвивати активність і самостійність.

URL: <https://naurok.com.ua/post/shestikutniy-metod-navchannya-mistectvo-rozvivati-aktivnist-i-samostiynist#>.

8. Шість капелюхів: прийом-гра для розвитку критичного мислення.

URL : <https://naurok.com.ua/post/shist-kapelyuhiv-priyom-gra-dlya-rozvitku-kritichnogo-mislennya>.